

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ПРОИЗВОДСТВО

Кёгет жарашдырыуну ёлчемлери кёбейтиледиле

КъМР-ни агропромышленный комплексини предприятиялары 2019 жылда кёгет-жемиш консерваланы кюннге миллион чакълы банкасын хазырау производствогъа чыгъадыла. Россей рынокда Къабарты-Малкъар алчылкыны тутады: кыралда консерваланы хар бешинчи банкасы республикадандыла. Биллч кёрюмдюлеге регион биринчи кере жетеди.

Кёгетлени битеулю жыйыуну эм жарашдырыуну ёлчемлери жыл сайын ёсе барадыла. Ол эл мюлк инновациялы технологияны синдиргени, инвестицияланы келгенлерини ёсгени ючюндю. Прохладна районда томат пастаны чыгъаргъан заводну къурулушуну экинчи уруму да жашаугъа кийирилликти, аны кючю жылгъа 33,5 минг тонна боллукъды.

Предприятияны толу кючюне ишлеп башлагъаны, Эл мюлк министрствону келечилерини алгъадан санагъанларына кере, республикада кёгет-жемиш консерваланы чыгъаруу производствону жылгъа жарым миллиард банкагъа дери кётюрлюкдю эм 300 миллион единица продукцияны тышына жиберуону жалчытырыкъды.

МЕДИЦИНА

Мобил къауумгъа къошулгъанды

Абадан телюню медицина жаны бла къараулагъа жюрюторча Къабарты-Малкъарда сегиз жерли эки микроавтобус алгъандыла. Алада саулукъларында келенген онглари болгъан адамлагъа деп энчи спецподъёмникле орнатылыпдыла.

Республиканы уруну эм социальный къоруула министр

Асанланы Алим айтханга кере, улоуланы сатып алыугъа федерал бюджетден 3,8 миллион сом къоратылгъанды. Алгын регионда социал жумушланы тапдыргъан 12 мобил къауум къурагъандыла, энди ала 14 болгъандыла.

Жангы автомобильде поликлиникагъа бла больницагъа

саулукъларындан къыйналгъанланы неда жыл санлары ючюн кеслери алларына баралмагъан адамланы жюрютюрлюкдюле.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

МАЖАЛ ЭТИУ

Ачылгъан амбулаториялада — шёндюгю оборудование

Кёп болмай КъМР-ни саулукъ сакълау министри Марат Хубиев быйыл майда берген буйругъуну толтуруну чеклеринде Нальчикде медицина консультация-диагностика арада бла Анзорейде районла аралы кёп профили больницада онкологиялары болгъанлагъа болушлукъ тапдырырча амбулаторияла ачылгъандыла. Алада саусуланы тинтирча жангы оборудо-

ваниялары бардыла. Сынамлы врачла-онкологла уа амбулатория халда приём бардырлыкъдыла. Консультацияны бла диагностиканы ётерге, кюндюзгю стационарда уа бир жолгъа беш адамгъа химиотерапия этдирирге да жарарыкъды. Саусулагъа борчул халда медицина страхование этиу (ОМС) бла къаралады, деп билдиргендиле Саулукъ сакъ-

лау министрстводан. - Арала «Онкология ауруулагъа къажатуруу» деген миллет проектни чеклеринде къуралгъандыла. Аны баш магъанасы – ауруну къозгъала тургъан кезиуде билдиргеди. Бююнлюкде онкология дуняда тири жайыла баргъан къужур аурууладан бирине саналады. Ол санда республикада учётда тургъанланы саны 17 минг адамгъа жетеди.

Жарсыугъа, жамауатны асламысы ырыслагъанларындан врачла къаратыргъа окъуна къоркъадыла. Алай ол не къадар эртте тинтилсе, багып сау этерге да тынч болады. Энди мындан арысында ол англауа сузлукъну кетерирге да онг табылыр деп умутубуз барды, - дейди Марат Хубиев.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Жолла

Кёпюрню мурдору бегитилгенди

Элбрус районда Прохладный – Бахсан – Элбрус жолда кёпюрге тынгылы ремонт этилип бошалгъанды, деп билдиргендиле кырал жоллагъа къарагъан «Кавказ» управлениядан. Аны чыпынлары

алышындырылгъандыла, аланы мурдору кючлендирилгенди эмда конструкцияны бир кесеги жангыртылгъанды.

Къоркъуусулукъну жалчытыр ючюн жюз метрге буруула орна-

тылгъандыла. Объектни къутургъан суу бузмаз ючюн а къатында 60 метр жерни темир-бе-

тон къуюп кючлендиргендиле. Дагыда жауу жюрюгенлеге да жолчукъла ишленгендиле.

Сыйдам эмда къоркъуусуз

«Къоркъуусуз эмда тынгылы автомобиль жолла» миллет проектни чеклеринде Куба – Псыхрей – Крем-Константиновка жолну жети километрден артыгына ремонт этилип башлангъанды. КъМР-ни Къурулуш эмда жол мюлк министрствосундан бил-

диргенлерине кере, подряд организацияны ишчилери асфальт салырыны аллында объектни мурдорун тынгылы хазырларыкъдыла, битеу инженер коммуникацияланы, ол санда суу быргыла-ны орнатырыкъдыла, автобуса тохтачу жер да къуарыкъдыла.

Шёндю эски асфальтны къырып кетере турадыла. Тазаланган жерлени уа, таш-юзмез къуюп, кючлендире барадыла. Ишлени барын да быйылны ахырына тындырыргъа умут этиледиле.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

**Къабарты-Малкъар
Республиканы
Парламентини алтынчы
чакъырылыуна
депутатла айырыу**

2019 жылны 8 сентябри

Машук-2019

Къабарты-Малкъардан – 220-дан аслам социал проект

Шимал Кавказны жаш телюсюню «Машук-2019» 10-чу форумунда Къабарты-Малкъар 220-дан аслам социал проект кёргюзюрлюкдю. Ол 9 августдан ол айны 30-сунда дери бардырыллыкъды. Бизни республикадан ары 315 адам барлыкъды. Ала орта эмда энчи бийик окъу юйлени студентлеридиле, жамауат организацияланы келечилеридиле, волонтерладыла.

Юч смен да неге жораланганлары тохташдырылгъанды. Сёз ючюн, «Профессионалла», «Жамауат иште тири къатышуу», «Мен башчыма» деген темала къуллукъдан къуллукъгъа кётюрлюкюге, бизнесге, шёндюгю технологиялагъа, социал жумушлагъа, миллетле аралы халлагъа, округну жаш телюсюню хунерлигин ачыкълаулагъа эмда анга

багъа бичиуге аталыдыла. Маданият программагъа кере «СКФО-ну конлерин» бардырыргъа белгиленеди. Дагында белгилли артистле, бизнесменле, спортчула бла (ол санда бизни республикадан да) тюбешуле къураллыкъдыла. Къонакълагъа Къабарты-Малкъарны туризмни брендича жарашдырылгъан «5642. Жюреглени бийлейди» деген презентация майданын жокъларгъа да онг чыгъарыкъды.

Форумгъа хазырлануу баргъан кезиуде аны къурагъанла эмда дирекциясыны келечилери бла тюбешуле, программала бла шагъырейленуи, социал проектке къурауну баш жорукъларына, аланы кёп адамланы алларында къоруулауу амалларына тюшондюрю жумушла да болгъандыла.

Хазырланыу

Къолайлы тюрлениуле

«КъМР-де билим беруону айнытыу» программаны чеклеринде жангы окъу жылгъа Лашкутаны орта школуну спорт залына тынгылы ремонт этиле турады. Ол план бла комплекс халда жангыртыллыкъды. Саулай айтханда, ол ишлеге 850 минг сом къоратыллыкъды.

Бююнлюкде жумушланы асламысы бошалгъан-

дыла. Терезелерин алышып, ич къабыргъаларын сюрте турадыла. Керекли оборудование бла инвентарь да алынганды.

Аны бла бирге мектепни классларында да акълау, бояу-сюртюу ишле къыстау барадыла. Биринчи сентябрьде мында жюзге жууукъ окъуучуну сакълайдыла.

ЭКОНОМИКА

Къыйматлы инвестиция
проектлени къадалып толтурадыла

РФ-ни «Шимал-Кавказ федерал округну айнытыу» къырал программасыны чеклендириле бизни республикада төрт инвестициялы проект толтурула турады, деп билдиргенди КЪМР-ни Экономиканы айнытыу министрствосундан.

Сөз ючюн, быйыл январьда «СадСервис» ООО-ну бетон чыпынла жарашдыруу жаны бла проекти тындырылганды. Анга битеу да 150 миллион сом къоратылганды. Аны хайыры бла предприятие бир жылгъа көп къалмай 350 минг чыпын чыгарып башларыкъды. Ол толу кюч бла ишле тебиресе, битеу бюджетлеге жылгъа 22 миллион сом өтдюрюлюкдю.

Пластик адырла чыгарыучу «СтройМаш» заводну жангыртуу, «НЭЖАН» ООО-ну бир жылгъа он минг тонна боюу чыгарыкчы заводну эмда «Отбор» предпритияны селекция-урлукчулук арасын къурау инвестициялы проектле да андан ары бардырадыла.

Саулай айтханда, бу башламчылыкъланы тындырыгъа 1,43 миллиард сом къоратыллыкды. Ол умутла эбине жетдирилселе, алада баш капиталгъа бюджетледен тышында миллиард сом

къошулукъду. Налогладан эмда башха төлеуледен жыл сайын 286,8 миллион жыйылганлай турлукъду эмда 131 адам иш бла жалчытылырыкъды.

Программаны быйылгъы кесегине къошулуру ючюн, Шимал Кавказны ишлери жаны бла министерствогъа Къабарты-Малкъардан жети инвестициялы проект бла байламлы заявка жиберилгенди. «Аланы барыны да багъасы 2,04 миллиард сом болады. Ол санда бюджетледен көп къалмай 859 миллион сом бөлүнюрюкдю, къалгъанын а бу проектлени къурагъанла мажарлыкдыла», - дегенди КЪМР-ни эко-

номиканы айнытыу министри **Рахайланы Борис.**

Сөз сют жарашдыруучу заводну, тахта кетгеле бла жемишле сакълагъан объектлени, терк айныгъан терек бахчаланы юслеринден барады. Энтга да бир проект Черек районда «Огъары Чирик келле» деген туркомплекс къурау бла байламлыды.

Министр айтханнга кере, бу башламчылыкъланы хайыры бла 167 ишчи жер къураллыкды, бюджетлеге уа налогладан 170 миллион сом өтдюрюлюкдю.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ЭРИШИУЛЕ

Алимлерибизни илму
ишлерине – бийик рейтинг балла

Көп болмай Сколководагъы Илму эм технологияла институтда «Айрыкам 10-22» деген төрели конкурс өтгенди. Аны къурагъанланы араларында РФ-ни Илму эм бийик билимни министрствосу, Скол-

лим бериуде технологияланы хайырлануу-ну жаңгы амалларын сингдириуно, регионладагъы экология болумланы эм дагыда башха магъаналы темаланы ачыклагъан проектлени кёргозгенди. Аланы сюз-

глю НОЦ кёргозген «Комплексли къоркъуусулукъ» деген илму иш тийишли болганды. Аны юсюнден бизге РАН-ны КЪМР-де Илму арасыны пресс-секретары Фатима Магомедова билдиргенди.

теудуния даражалы 15 илму-билим бериу араладан бирин Шимал-Кавказ федерал округда ачылырына себеп болганды.

«Комплексли къоркъуусулукъгъа» бюгюнлюкде регионну билимли адамладан «байлыгын» къурау, илму - технологиялы эм инжиниринг инфраструктурасын къурау дегенча борчла киредиле. Жууукъ кезиуде антитеррор, идеологиялы экстремизм, социокультуралы, экономикалы эм техноген къоркъуулукъланы профилактика этиуге да энчи эс бөлүнюрюкдю. Ызы бла хазыр продукцияны жашауда бардырыгъа себеплик этерик организацияла эм предпритияла бла байламлыкъла тохашдырыллыкдыла.

Келир жыл СКФО-да ачыллык илму билим бериу араны къауумуна 22 организация кирликди. Ол санда 16 вуз, РАН-ны институтлары эм федерал университетле.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

тех, «Сколково» фонд бардыла. Эришиуге къыралны университетлери бла илму араларыны келечилери 100 команданы санында 1500 адам болуп къатышхандыла.

Алимлени къауумлары конкурсда би-

ген комиссиягъа РФ-ни илмуну эм бийик билимни министри М. Котюков башчылык этгенди.

Проектлени барына да тынгылагъандан эм сюзгенден сора бек бийик рейтинг баллгъа Къабарты-Малкъардагъы округ-

«Айрыкамда» проектни РАН-ны КЪМР-да Илму арасыны, Къабарты-Малкъар къырал университетни эм ITV/AXXON компанияны келечилери кёргозгенди. Бу хорлам а саулай къыралда ачылыргъа белгиленген би-

Курортла

Билимлерин тышында
ёсдюрлюкдюле

Көп болмай «Север Кавказны курортлары» акционер обществу таматасы Хасан Тимижев Тюркю Маданият эм туризм министрствосуну келечилери бла тюбешгенди. Кенгеш Россейни бла Тюрк Республиканы правительстволу аралы сатыу-экономикалы комиссияны кезиуонде өтгенди. Анда эки жаны да курортланы биригип айнытыу юсюнден барганды сөз.

Хасан Тимижев турист объектлени къурулушлары эм инфраструктуралары бла байламлы, сервисни игилендириу дегенча магъаналы затланы жашауда

бардырууда сынамларын ачыкларгъа чакъырганды. Андан тышында да, россейли специалистлени Тюркде билимлерин ёсдюрюрге да сакълайдыла.

Энчи студент программала да къураллыкдыла. Ол а къыралда туризмни мындан ары айныуна аламант къошумчулукъ боллукъду. Нек дегенде къонакбайлыкъ этерик жаны бу сферада дуняда алчы къауумгъа киреди эм аладан көп затха юйренер амал барды.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

Къармашыу

Газсыз көп турмадыла

Сакъ жауунланы хата-сындан Чегем суу кетюрюлюп, аны юсю бла баргъан газ быргыны бузуп, Эл-Тюбюнде бла Булунгуда жашагъанланы көк отлукъсуз кьойганды.

Аны юсюнден бараз күн эрттенликде 9:00 сагъатда «Газпром Газораспределение Нальчик» компанияны дис-

петчерине билдиргенлеринден сора къысха заманны ичинде участокда тийишли ишле башлангандыла. Он специалист бла юч энчи техника, къармашып, газ ызын онки метр чакълы бузулгъан кесегин жангыртхандыла. Ол күн ингиуде окъуна көк отлукъ жиберилгенди.

Фестиваль

Сынаулу жазыучуладан –
мастер-классла, лекцияла

10 августда Нальчикде Къабарты орамны жаяу жюрюгенлеге бөлюнген кесегинде «HomoLectis. Окъугъан адам» деген фестиваль боллукъду. Ол Китапла сауғалауу юнюне жораланады. Аны кезиуонде Къабарты-Малкъарны бла къоншу регионланы жаш жазыучулары нозмуларын, чыгармаларын дан юзюклени окъурукъдула, музыкантла да усталыкъларын кёргозюрюкдюле. Андан сора да, фестиваль-

ны программасына кере, Шимал Кавказны адабият журналларыны баш редакторлары мастер-классла кёргозюрюкдюле, лекцияла окъурукъдула, искусстволаны усталарыны ярмаркасы, тюрко-тюрко сьфатла къурап суратха тюшер онгла да къураллыкдыла. Хар замандача, китапла юлешуу да боллукъду, деп билдиргенди республиканы китапла суйрн кёргозюрюкдюле.

Иттиниюк

Юйюрле хунерлерин баямлагъандыла

Къашхатауну Маданият юйюнде «Семейная гармония-2019» социал проектни чеклеринде кезлерини саулукъларындан къыйналгъанланы арасында «Эм чыгъармачы юйюр» деген ат

бла республика даражалы конкурс бардырылгъанды. Анга Нальчикден Абайлары бла Костромскойла, башха башха районладан а Баговла (Бахсан), Ватутинле (Май), Черкесовла (Урван), Магоме-

довла (Терк), Винокуровла (Прохладна) къатышхандыла.

Ала жыр айтыуда, назму окъууда, къол усталыкъда да кеслерини хунерлерин ачыклагъандыла. Хар юйюр, жарыкълыкъдан толу сейир номерлени кёргюзтюр, журини келечилерин эм игилени баямлауда сагъышха да къалдыргъандыла.

Алай эсе да, биринчи жерге Май райондан Ватутинле

чыккъандыла. Экинчи даража уа Абайлага берилгенди. Магомедовла уа ючюнчю орунну алгъандыла.

Проектни башчысы Со къурланы битеурессей обществоларыны (ВОЗ) Къабарты-Малкъарда биригиуюню правленийни специалисти Черкесланы Юрий билдиргеннге кере, быллай эришуле кезиуден кезиуге регионну жер-жерлеринде къурала

турлукъдула. Конкурсла, саулукълары бла байламлы чекленген онглары болгъанлагъа кеслерини хунерлерин бирсилеге кёргюзтюрге амал бергенлеринден сора да, жамаутны арасында буюкъмазгъа, ала башхаладан кем болмагъанларына, этген ишлери биреуге керек болгъанына ийнаныргъа себеплик этедиле.

ФИНАНСЛА

Кредитни женгилирек амал бла

Сбербанк гитче предпринимательство бла кюрешгенлеге кредитни, банкга бара турмай, Интернетде онлайн амал бла берип башлагъанды. Финанс

хайырланыргъа боллукъдула. Энди банкны клиентни болургъа керекиз деген излем жокъду. Кредитни ёлчемин система кеси тергеп, бизнесменнге

сомгъа жетерге боллукъду. Аны юсюне да кредит бизнескарта да жарашдырыргъа онг берилликди.

Гитче эмда эм гитче бизнес бла кюрешгенлеге себеплик этиуге банкда уллу магъана бериледи. Аллай хайырлануучулагъа биз энчи амалла къурап, аланы кёп ауарадан къуруттургъа сюебиз.

Керексиз жумушлагъа эслерин бёле турмай, бизнесге саулай берилерча этерге итинебиз. Сагъынылгъан кредитге заявка онлайн халда берилсе, ызы бла, банкга келип, аны бла байламлы документациягъа къол салыргъа кереклиси да жокъду, - деп ангылатханды Сбербанкны Къабарты-Малкъарда бёлюмюню башчысы Хамидби Урусбиев.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

учрежденияны Къабарты-Малкъарда бёлюмюнден билдиргенлерине кере, аны «Сбербанк Бизнес Онлайн» системада регистрацияны ётгенле

билдирликди. Сбербанкдан бир кере да ёнкюч алмагъанга уа аны ёлчечи бир миллион сом бла чекленирикди. Башхалагъа уа ол он миллион

Кюрешле

Минги тау къонакъбайлыкъ этерикди

Жайны ахыр айында Минги тауну тийресинде кёп тюрлю сейир эришуле бла тубешиуле ётерикдиле. Алай бла байрым кюн анда Adidas & Alpindustria Elbrus Race деген халкъла аралы эришулени келечилери тубеширикдиле. Ызы бла 3 августда «Армейское кольцо» Аскер оюнланы халкъла аралы кезиуу башланырыкъды. Ала бошалгъанлай а, 9 августда спорт ориентированиядан бла тау туризмден «Эльбрус - 2019» деген регион кюреш ётерикди.

Adidas & Alpindustria Elbrus Race эришууге къатышханланы жыл санлары 12-ден атлап боллукъду. Алагъа деп узунлукълары 8, 33, 46, 56 эм 109 километр болгъан маршрутла къуралгъандыла. Бек алгъа стартха 109 километрге барлыкъла чыгарыкъдыла. Къалгъанла уа - экинчи кюн.

«Армейское кольцо» эришулеге уа Россияни, Белоруссияны, Вьетнамны, Иранны, Къыргызны эм Узбекистанны аскерчилерини таулада орналгъан бёлюмлерини келечилери къатышырыкъдыла. Ала усталыкъларын бла хазырыкъларын эки ыйыкны ичинде кёргюзторкъдуле. Эришуле юч кезиуге юлешинип бардырыллыкъларыла.

«Эльбрус - 2019» эришуу а 9-22 августда ёте-

рикди. Аны къурагъанла билдиргеннге кере, биринчи кере ала анга стартны 3500 метр бийикликде берликдиле. Анга къатышханла 13,15 эм 17 августда спорт ориентированиядан билемлерин ачыкларыкъдыла. 19-22 августда уа Пастуховну тау жухларына чыгъуу, буз чыранлада жараула боллукъдула эм андан ары уа Минги таугъа кётюрлюккъдуле.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Оноулашыу

Бирден кюч салыу хайырын береди

Кёп болмай Сюд приставланы федерал службасыны КъМР-де Управлениясында, налогла службаны келечилери да къатышып, ведомстволары аралы кенгеш болгъанды. Аны сюзюуге Сюд приставланы федерал службасыны КъМР-де управлениясыны башчысы, тамата пристав Бауаланы Ахмат, Федерал налог службаны КъМР-де бёлюмюню таматасы Аслан Губачиков, ведомстволаны келечилери эмда башхала къатышхандыла.

Жыйылыуда управленияланы келечилери бюджетлени бар тюрлюлеринден да налогла иги жыйылгъанларын белгилегендиле. Быйлыны биринчи жарымында эки служба да байламлыкъда 140 рейд бардыргъанлары сагъынылгъанды. Аны чеклеринде борчлары болгъан 1389 адамдан 9,4 миллион сом жыйылгъаны, дагъыда 100-не ырысхаларына арест салыннганыны юсюнден да билдиргенди.

Бауаланы Ахмат мындан арысында да ала байлам-

лыкъда тири ишлерге, жангы амалланы да хайырланыргъа хазыр болгъанларын айтханды. Налогла кёбюрк жыйылгъандан бюджет байыкъланнганын, жамаутны болумун игилиндирирча магъаналы социал программаланы жашауда бардырыргъа онг табылгъанын да чертгенди. Юрий Губачиков да, арада байламлыкъны къыйматлыгъыны юсюнден айта, ведомстволаны келечилери законну чеклеринде алагъа салыннган борчну толтурурча кючлерин аямый кюреширге керек болгъанларын эсгергенди.

Тубешиуде тюрлю-тюрлю соруула да сюзюлгендиле. Ол санда электрон документле бла ишлеу, производство ишни бардырыуда чыккъан проблемала эмда башхала. Ахырында ведомстволала байламлыкъда ишлеуюню кючлерге эмда аны бютюн хайырлы этерча кюреширге келишгендиле.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

ЮБИЛЕЙ

Къыйыны, огъурлу жумушлары бла атын айтдырганды

Къырал эм жамауат къуллуклада кесин танытхан Туменланы Мурадинге бу кюнлде жетмиш жыл болады. Ол Къыргызстанда Кенеш элде тууганды. Ёстен а Бабуентде этгенди.

Ата-бабаланы тарых ызылары

Ол бюгон беш атагъа дери санайды. Гуру – Тумен – Асей – Мусса – Азнаур – Хадис. Атасы Хадис къоспартычы, башха таулулача, мал тутханды, жер сюргенди, кеси къыйыны бла юйор кечиндиргенди. Къазиланы Нафисат бла юч сабий

ызы бла Мурадинни районну баш зоотехниги этгенди. Ол жууаплы къуллукда жаш жыл урунганды – ызы бла аны комсомолну район комитетини биринчи секретарына айыргандыла. СССР-ни заманында ол бек уллу саясат биригю эди. Алчы жаш тѳлю бла ишлеген жууаплы болса да, къыйын кѳржонмегенди анга. Ол заманны жашауунда бек насыплы кезиуге санайды.

Юч жыл бла жарымны ичинде ол ауузда совет идеологияны излемлерин жалчтып турганды. Баям, Ростовда Бийик партия школда окъурга да андан тийишли кѳргенди аны.

эсе да, белгилеп айтханда, ол заманда иги тюрлениуле да болгандыла: Черек ГЭС-ге биринчи таш салынганды, Огъары Малкъарга барган жолда тоннель, Бабуентде, бир къауум башха элде да межгитле, школла, сабий садла, жашау фатарла ишленгенди, районну он элинден жетисине газ тартылганды, Бабуентде, Фергегежде, Жемталада, Аушигерде, Зарагыжде суу ызла жангыртылгандыла.

Погранзаства ачылган кюнден башлап ол чекчилени ишлерине къатышып турганды. Ала бюгон тынгылы юйледе жашагъанларында районну да барды къыйыны.

Мурадин КъМР-ни Парламентине депутатха тѳрт кере айырылганды. Анда бир палатаны председатели болуп да турганды. Россейни Президенти В.В. Путин къырал башчыгъа экинчи кере айырыла турганында, аны кесини ышангылы адамы этгенди.

2004 жылда Тумен улуну КъМР-ни урунуу эм социал айнуу министри этгенди. Ол ата-ана сауда ѳксюзлук сынагъан сабийлеге, аллай юйорле уа бизде юч минден атлап эдиле, къыйгырынуу бек баш ишге са-

ыразылыклары билдиргенди. Ол къууанчы халкъына къыркжыллык Мурадин бла аны огъурлу ишде нѳгерлери саугъа этгенди.

Ол жумушну юсюнден Къабарты-Малкъарны, Къарачай-Черкесни да халкъ поэти, РСФСР-ни М.Горький атлы Къырал саугъасыны лауреаты Зумакъланы Танзила былай айтханды: «Ол къыйын да, жууаплы да борчун тамамларга жюрек кѳтюрюлюкден, таукелликден, къолайдан сора да, уллу кишилик керек эди... Туменланы Мурадин, не кече, не кюн тынчаймай, ол борчун толтуруп, Казимге жол ишлегенди...»

КъМР-ни халкъ жазуучусу Тѳппеланы Алим а: «Халкъыбызны

жангыртып, аны уллу фахмусуна тийишли хурмет этиуно башламчысы Мурадин болганды», – дегенди.

Тамам ол жыллада жашай душманны къолундан жоюлгъан, Чирик кѳлюнде ахыр ышыгын тапхан малкъар пост Будайланы Азретге эсгерте да салдырганды ол. КъМР-ни халкъ жазуучусу Тѳппеланы Алим ючюн да ыразыма мен анга. Аны юбилейине атап, ол этген къууанч, гитче кюнчюкге ушап, къалам къарындашыбызны жюрегин жылытханды.

Бразылык

КъМР-ни биринчи президенти Валерий Коков аны юсюнден: «Мурадин Къабарты-Малкъарны адамларыны кѳзлерине буюкмай къарарга боллукду – ол керти адамыны бети излегенча жашайды, эриши ишле этип, анга уялырча тѳюлюдо, ол аллай зат этмегенди. Аны таза ниети, асыл ишлери, менсинмеулюго ючюн сюедили. Таматалыкъ этген жеринде ол магъаналы ишле толтурады, халкъны жашау болумун иги жанына тюзетирге къайгырады, адамлагъа хурмет этеди», – дегенди.

Таулу жашха ыразылыклары къыралыбызны башчылары В.В.Путин, Б.Н. Ельцин, Россейни Федерация Советини председатели В.И. Матвиенко, КъМР-ни алгынны башчысы Ю. А. Коков, политикле, къырал эм жамауат къуллукчула Г.А. Зюганов, С.М. Мионов, В.Г. Казанцев, «КъабМалкъГЭС-ни» къурулушуну таматасы Г.А. Павтов, жазуучула, поэтле, башха ол болушхан адамла да айтхандыла.

Мурадин КъМР-ни, республиканы халкъ контролону, Черек районну, Комсомолну обкомуну, КъМР-ни Парламентини эм дагъыда талай биригиуно сыйлы къагытларына, иги кесек майдалгъа, сыйлы белгилеге тийишли болганды. Аны Кавказны илму, культура, билим беруу эм бизнес жамауат академиясыны академиягине айыргандыла. Анга атап, поэтле алгъшылы назмула жазгандыла, башхала да ыспас сѳзле айтхандыла.

Юйор къолайы

Мурадин бла жашау нѳгери, КъМР-де халкъга билим берууно сыйлы къуллукчусу Оракъланы Лариса, тѳрт къыз ѳсдюргенди. Лейля республиканы Урунуу эм социал айнуу министрствосунда юристди, Фатима Федерал казначействода экономистди, Джамиля врачды, Элианора уа КъМР-ни баш сюдиюнде ишлейди.

Къызла да, ата-аналарыча, ишлеген жерлеринде, кирген юйлеринде, тукумларында кеслерин ариу жюрютюлерни, билимлери бла ыспасха тийишли болуп жашайдыла. Туменлары Мокълалары, Къулийлары, Чеченлары бла жууукълукъ жюрютедиле. Онеки туудукълары барды.

Солугъа чыкъгъанлы, ала энчи иели юйде жашайдыла. «Мен элли адамма, ол мени къынымдады», – дейди юйор тамата. Аны туудукълары чалхан, жарыкълыкдан толу арбазын гол тахтала жасайдыла. Алай болуп турсун мындан ары да!

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

КъМР-ни президенти В.М.Коков бла Туменланы Мурадин.

(Люба, Ариуба эм Нуржан) ѳсдюре тургъанлай, Уллу Ата журт уруш башланып, ары кетгенди. Сермешледен биринде жаралы болуп, иги кесекни госпитальда жатханды.

Уруш бошалгъандан сора юйюрюн Къыргызстанны Кенеш элинде тапханды. Анда сабийлеге тѳрт жаш къошулгандыла: Ибрагим, Мурадин, Мухадин эм Сахадин.

Урунууда биринчи атламла

Мурадинча жашчыкъла ата журтда биринчи заманда мал кютенди, саман этерге, барчы-келчи жумушлагъа жарагъандыла. Бюгон да ол хар бир таулу эр кишини къолундан келген ишни чырмаусуз эте билгени анданды.

Ол КъМР-ну зоотехния бѳлюминде окъугъанды. Тамам ол жыллада таныгъанма мен аны – Мурадин тамата къарындашы бла окъугъанды. Ала нѳгерлери бла бизге келе-кете тургандыла. Аны сагъынганым, жарым ѳмюр тенгли озганды андан бери, ол жашла уа – Мурадин, Мырзаланы Азрет, Къалабекланы Ануар – бизге бюгон да къарындашларыбызча жууукъдула.

Дагъыда Тумен улуну бир иги къыйлыгъы тѳшеди эсиме: атам сау заманда ол, уллу къуллуклада ишлегенине да къарамай, элли юсо бла ары-бери озса, анга къайтып, саламлашмай, хапар сормай кетмегенди. Ол а игилени къыйлыкларыды.

1972 жылда ол университетде окъуун тынгылы тауусуп, Бабуентде «Чирик кѳл» колхозгъа келгенди. Юч минг ууакъ аякълы, минг бла жарым тууар малы, жылкъысы, фермалары болган мюлкге аны баш зоотехник этгенди. Тѳрт жыл ишлегенди ол анда, кюно, кечеси да тауда, тарда оза. Партиягъа да киргенди.

Айырмалы тынгылау

Бийик партия школла совет жыллада къырал эм саясат кадрланы порбжеиси болгандыла. Бары къуллукчула аллай окъуну тауусхандыла. Ол кѳп миллетли аудиторияны ичинде таулу жашны профсоюз комитетни председателине айыргандыла.

Ростовну Бийик партия школунда чыкъган «Ленинец» газетни 1981 жылдагы 64 номеринде «экижыллык бѳлюмню 1-чи курсуну тынгылауучусу Туменланы Мурадинни» аскер ишге тири юйреннгени ючюн махтадыла. Экинчисинде уа: «Ростовда Бийик партия школну ректоратыны, партия эм профсоюз комитетлерини коллективлери КПСС-ни 26 съездини намысына бардыргъан социалист эришюде Туменланы Мурадин профсор болуп турган 214 группа алчылары санына чыкъганды», – деп жазылады. Игини къайдан да иги халпары келеди деп керти айтадыла халкъда.

Къырал къуллуклада чыныгъыу

Къайтханлай, Мурадинни партия обкомун биринчи секретары Тимбора Мальбахов чакъырады. Ол аны эл мюлк жаны бла республикада халкъ контролону инспектору этеди. Анда тѳрт жыл ишлегенди, республикада ол бармагъан бир эл мюлк къалмай.

Аз заманга ол КПСС-ни обкомунда инструктор да болганды, алай эки ай да озгунчу аны Совет район комитетте биринчи секретарь этгенди. Алай бла Тумен улу аты тюрленген Черек районну администрациясыны башчысы болуп, онтѳрт жыл бла жарым ишлегенди.

Къырал система бузулган

Юй бийчеси Лариса, къызлары Лейля эм Фатима бла.

нагъанды. Аны оюуу бла алагъа республиканы жер-жерлеринде реабилитация арала ачылгандыла, башха къолайсыз адамлагъа адрес болушлукъ этиу да жангы кюч алганды.

КъМР-ни Табийгъатны сакълау эм хайырлануу министрствосунда экинчи, департаментни таматасы болуп да урунганды. Солугъа кетерни алында уа республиканы Башчысыны Администрациясыны таматасыны орунбасары – Къырал службаны, коррупциягъа къажуу кюреши управлениасыны таматасы болуп турганды.

Культурагъа къайгырыу

Районда комсомол башчы болганында, Мечиланы Казимни 120-жыллыгында ол поэтни оюла турган юйюн, ханс басхан арбазын, порбжеисин кѳрѳп, болумну тюзетирге къаст этгенди.

Тамам он жыл озуп, жангы юбилей кюнлде, биз жангы жол бла Шыкъыгъа чыгып, анда Казимни эки къаты журтун, арбазда эсгертемесин кѳргенбиз. Ол кюн ары кѳп адам кѳтюрюлген эди. Аланы бары да ол бийикде, Аллахха жууукъ жерде, Тумен улугъа, аны бла бирге бу уллу ишге къыйынылары киргенлеге

тин хазнасына, тарых жолуна быллап бир эс бѳлген, аны культурасына былай къайгыргъан бир башха малкъар къуллукчуну билмейме мен», – дегенди.

КъМР-ни халкъ жазуучусу Токмаланы Жагъафар ол кюнню юсюнден: «Зияратха барганча, таулула Бзынгыдан ѳрге, тау ыранлары толтуруп, Шыкъыгъа алай ѳрлегенди. Сабийлерин къююнларына къысып чыкъган таулу аналаны кѳргенме...»

Кязим жашагъан юй толусунлай алгынны халына келтирилгенди. Юйню аллында закий поэтке эсгерте салынганды. Сууну ары жанында горбжеиси да тап этилгенди. Ичинде кѳрюго, ташы, салтасы, темирлери да бардыла...

Бери жыйылган халкъны ауундан ол кюн мен: «Сау болсун, Мурадин!» – деген кѳп алгъшы сѳзлени эшиттенме. Ол а кимди? – Коммунист партияны Совет райкомуну биринчи секретары Туменланы Мурадин. Къайда, не жерде болса да, адамны халкъына атап этилген игилиги ѳмюрде да унутула болмас. Ары дери кѳп адам танымагъан жаш ол кюн битеу таулу халкъгъа белгили болганды, аны атын бюгон да, бюгече да адамларыбыз хурмет бла айтадыла. Казимни журтун

МИТИНГ

Къачан, не къоркъуулу кезиуде да - ал сатырда

Экинчи август Россейни Хауа-десант аскерлерини кюнүдө. Тюнене бизни республикада да аны къуанчлы белгилегенди. Бек алгъа Нальчикни соллуу паркында «Ёмюрлюк от» мемориалны аллында митинг къуралганды.

чѐв, генерал-лейтенант **Аттоланы Борис**, Нальчик шахар администрацияны башчысы **Таймураз Ахохов**, жамауат эм дин организацияланы келечилери, волонтерла да къатышхандыла.

Жыйылынуу КъМР-ни

гъанын, алада эм батыр, эм жигит жашла къуллукъ этгенлерин айырып айтханды. «Уллу Ата журт урушну жылларында, андан сора тюрлю-тюрлю кезиуде да кеслерини кишиликлерин кѐргюзте, алларына салынган борчну, жашауларына къоркъуулу болгъанына да къарамай, жигитлеча тамамлагандыла», - деп, ѐлгенлени бир минутну шаш сөөлипи хурметлерге чакъырганды.

Андан сора десантчылары Евгений Ткачѐв РФ-

анды эмда къолларына сауут алыргъа тошмезин тежегенди. Урушну эм урунуу ветеранларыны Нальчик шахар советини таматасы **Абдулаланы Мустафа** уа хауа-десант аскерлени сыйлары бийик болгъанларына Москвада Къызыл майданда аланы хурметлерине уллу байрам бардырылганы да шагъатлыкъ этгенин айтханды.

Залим Кашироков а, кеси ол аскерледе къуллукъ этгенин эсге тошоуруп, ала аны жашауу

чакъырыуларына кертичилей къалгъанларын белгилегенди. Андан сора ол ветеран организацияланы келечилерине, республиканы Башчысыны аппаратына, шахар администрацияга, Хорламы волонтерларына да ыспас этгенди.

жыллада ВДВ-да къуллукъ этген, бюгонлюкде уа ёсюп келген тѐлюню юйретиуге уллу юлюш къошханлагъа Афганистандан совет аскерле чыгарылганы 30-жыллыгына жораланган майдала эмда грамотала, бюсюреу къагытла бергенди.

Саугъаланганлары араларында десантчы Созайланы Ибрагим да болганды. Ол, жашауу келгенине да къарамай, бюгонлюкде да иш юсюндеди. Сѐз ючюн, афган урушда жоюлгъанлары хурметине ишленген эсертмени жангыртыуга къол къыйын къошханды.

Тюбешиуну кезиунде тюрлю-тюрлю къазауатлада жоюлгъан десантчылагъа хурметлерине дин къуллукъла да толтурулгандыла. Ахырында Ёмюрлюк отха гюлле салынганды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратланы автор алганды.

Тимур Тхагалегов Созайланы Ибрагимни сауғалайды.

Анга КъМР-ни экстремизми профилактикасы жаны бла министри **Залим Кашироков**, КъМР-ни граждан обществову институтлары эмда миллетлени ишлери жаны бла министри **Анзор Курашинов**, КъМР-де Адамны эркинликлери жаны бла уполномоченный **Зумакъулланы Борис**, КъМР-де баш федерал инспектор **Евгений Тка**

Парламентини депутаты, Афган урушда эмда анда-мында бола туруучу аскер къазауатлагъа къатышханлары жамауат организациясыны регион бѐлюмюню таматасы **Тимур Тхагалегов** ачханды эм бардырганды. «Ол хауа-десант аскерле къуралганы 89 жыл болгъанын эсге салганды, аланы даражалары не заманда да бийик бол-

ни Президентини СКФО-да толугъа эркинликке келечиси, Россейни Жигити **Александр Матовников** у атындан алгъышлагъ-

эм магъаналы кесеги болгъанын чертгенди. «ВДВ-чыла «Ата журтну сөөрге, туугъан жеринги чынтгы инсану болургъа» деген

Ол кюн сауғалаула да болгандыла. Тимур Тхагалегов Афган урушну ветеранларыны битеуроссей организациясыны атындан тюрлю-тюрлю

ЖАНДАУУРЛУКЪ

Гитчелени кѐзлерин жарытдыла

Нальчикде Урунуу эмда социал къоруула араны акъылбалыкъ болмагъанлары ишлери жаны бла бѐлюмюню таматасы Амина Бодракованы башчылыгында жандауурлукъ акцияла терк-терк къураладыла. Кѐп болмай да «Радуга

путешествий» деген сабий турист агентство бла бирге кѐп сабийли эмда къолайсыз юйорледен чыккъан, къыялары да болгъан жашчыкъланы бла къызчыкъланы кезиулу керек къуандыргандыла.

Нальчикни эм уллу сатыу-алыу араларындан бирине - «Галереягъа» - чакъырып, татлы ашарыкъла бла сыйлагъандыла. Анда балачыкъла эки сагъатдан артыкъ тургандыла. Ала пиццаланы жарашдырыргъа бла биширирге къатышхандыла, аниматорла бла бирге ойнагъандыла, кюлгендиле, спорт жаны

бла да эришгендиле. -Быллай акцияланы хар айдан ѐтдюрюрге келишгенбиз. Пиццадан сора да, хычинле, пирожное да къалай этилгенлерин кѐргюзтюрюкбюз. Дагыда зоопаркга, аттракционлагъа да эл-

диле. Бюгон бери сауулукълу балачыкъланы да чакъыргъанбыз, къаруусузгъа болушургъа гитчеликден юйренсинле, шүѐхла болсунла деген хыйсапдан. Бизни быллай проектлерибиз дагыда кѐпдюле. Алагъа

тир мурагыбыз барды. Санларында къыялары болгъан, Даун ауруудан къыйналгъанлары да не къадар къуандырыр ючюн къолдан келгенни аярыкъ тойлоубюз, - дегенди турагентствоу директору Гузиланы Лейля.

- Быллай байрамладан сора сауусуз сабийликлени кѐзлери жарыйдыла, башхалагъа къошулургъа, ойнаргъа да сөө-

биз «Жюрек халаллыкъ» деп атагъанбыз, - дегенди Амина Бодракова.

Ол «Радуга путешествие» турагентствога, бир-бир предпринимательге да быллай ишлеге себеплик этгенлери ючюн жюрек ыразылыгыын билдиргенди.

ДАЛХАТЛАНЫ Марзият.
Суратланы автор алганды.

Форум

Жерлешибиз грант къытханды

Кърымда культураны бла искусствону жаш келечилерини «Таврида 5.0» форумларыны 11-чи сменини жабылгъанына аталгъан къуанчлы жыйылыуда грантла ючюн эришиуну эсеплери чыгарылгандыла. Хорлагъанлары араларында бизни жерлешибиз Кантемир Купов да барды. Ол билимни ѐтдюрген эмда сагъыш этерге юйретген «Шерлок» оюнну проекттин жашауда бардырыргъа 800 минг сом къытханды.

Оюнну бир тюрлюсюне кѐре, командала сюдге присяжныйлеча къатышадыла, ала шагъатланы араларында терслиги болгъаны табаргъа, аманлыкъ

ишни да ачыкъларгъа керекдиле.

-Проект 2018 жылда сыналгъанды эмда, оюн бла адамланы эрикгенлерин кетергенден сора да, жамауатны жарсытхан проблемаланы да туура этерге боллугъун кѐргюзтгенди. Анга эс бурганланы саны андан бери беш кереге ѐсгенди - 60 адамдан 300-ге дери. Таврида этген уллу болушлукъну хайры бла андан да сейир эм керекли затла къуаргъа къолубуздан келликди, - дегенди Кантемир.

Грантла ючюн бардырылгъан конкурсха битеу да 99 адам къатышханды. Аладан 30-су хорлагъанды. Проектлеге битеу да 15 миллион сом чакълы бѐлюнгенди.

ТАНСЫКЪЛАУ

Жүрекке жетген эмда унутулмазлык такыйкыала

Менича сабийлигин тансыклаган кепле болурла. Заууклу заманларым кезюню ачып жапхынчы кетдиле. Биринчи класска барганым, биринчи устазым Малкярланы Аскерни жашы Исмайыл да бусагатда да кез аллымдадыла. Аланы барын да эсиме тошорсем, жүрегим мудахлыкдан толады.

Заман дегенинг кылай терк барды. Мени бла мектепте жюриогенлени бююн-бюгече да тансыклайма. Классыбызда окугъанла, адежли, намыслы адамла болгандыла. Биз бирсилеге юлгю кёрюзтгенбиз. Ол кёбюсюнде бизни тамата класслада окутхан устазыбыз Бапыналаны Ибрагимни кызы Зояны хайырындан сунама.

Бушууда, кыуанчда да классыбызны жашлары, адамланы ичлеринден айырылып келип, саламлашып, тансыкларла. Бир ненча кере тубеши кырап, бирге жыйылып олтурганбыз. Ол бары да хурмет эте билгенни, намысны юлгюсюдо. Сау болсунла, бизни сыйлагандан уллу

жыйынлык алагъа Аллах бермесин. Биз школну бошаганлы быйыл элли жыл толганды. Бу жол да

жашларыбыз бирлешип, тубеши кырагандыла. Ол күн эм биринчи педагогузну Зоя Ибрагимовнаны кере

барганбыз. Ол бизге бек жарык тубеди, бек ыразы болду. Юйорю уа, уллу тепсини аш-суудан жасап, алай кырады. Школ заманларыбызны эсге тошюре иги кесек кечиндик.

Алгын насыятчыла окуучуланы кеслерини сабийлеринден башка кёрмегендиле. Терс жерибизни тозете, адет-намыска юйрете, кез-кылак болуп тургандыла. Андан болуп, биз бююн да аланы атларын уллу хурмет бла сагынабыз. Энди аланы кёбюсю дуниядан кетгендиле, жаннетли болсунла. Бапыналаны Зоягъа уа Аллах узак ёмюр, саулуук берсин, деп тилейбиз.

Устазыбыздан айырылганыбыздан сора Чегем чучурлагъа атландык. Биз келирге мында омак тепси жарашдырылып тура эди, тенге жангыдан ойнай-кюле, иги кесек заман олтурдук. Арабыздан кетген тенгерибизни да эсгерип, ол дунялары жарык болсун. Быллай такыйкыала адамны эсинде кеп жыллагъа сакланадыла.

БАЙТУГЪАНЛАНЫ - ЧОЧАЙЛАНЫ Мариям.

ОКУУЧУЛАРЫБЫЗНЫ ТИЛЕКЛЕРИНЕ КЁРЕ

Намыслык, шуёхлук, жарашыулук - насыпны тутуругу

Таулу тишируланы араларында жетишимли урунганла не заманда да кепдоле, алай ала кылай эсе да уялчагырак болуп, анданым, ким билсин, асламысында ауанда квалычудула. Бир күн газетни редакциясына селешип, бир танышым Кючменланы Нинаны юсюнден жазары тилегенди. Аны сёзюн учуз этип кыймайым деп, бу күнледе мен «Долинск» санаторийни аш этген бёлюмюнде кырк беш жылдан артык ишлеген Нинагъа тубегенме.

Халпарымы жигити бла ушагымы узагыракдан башлаганма. Атасы - озган ёмюрно отузунчу жылларында тутула-жутула айланган дин ахуладан бири, тюркю Каракатив Мухаммат, анасы уа - Бабаланы Омарны кызы Нашо. «Анам 1915 жылдан, атам а андан жыйырма жыл тамата эди, - дейди Нина, скойдюмлю бети жарый. - Эфенди болуп, сыйлы Кыуранны билгени ючюн атамны элде бек ариу кёргендиле. Оналты сабийлери болганды, алтыбыз квалганбыз сау.

Таулу халкыны кёчюргенде, бизге тиймегендиле, атам тюркюле болганы себепли. Алай юч сабийлери бир бири ызындан ауушханда, ананы кыйналганын кёрюп, атам таулуланы ызыларндан Кыргызыстаннга кечерге кеси таукел болганды.

«Ауушхан балаларыбызны экибиз басдырык. Санга зат болса, мен кюреширме тап этерге, манга болса уа, сен не эталлыксыз? Халкыбыз болган жерге барайык, алагъа болган болуп бизге да, - деди атам. 1949 жыл эди. Ол заманда манга төрт жыл бола эди...

Ала Нашхону ахулары жашаган Акант районда Дмитриевка элде тохтагандыла. Уллу юйорледе болуучусуна, Нина иш юсюнде ёсгенди. Кыыйрлары кёрюмюген кыргызы колхоз бахчала, башындан кызыдырган күн аны эсинден бир заманда да кетмегендиле.

Бери уа аны юйорю 1957 жылда кечгенди. Хасанияда школну бошагандан сора Нина Долинскде төртюнчю номерли тукенде ишлеп башлаганды. Анда онекти жыл урунганды. Окурю онгу болмаганына уа жарсыды.

-1974 жылда 25 жылда келгенме бери, бу санаторийге, аш этиучю болуп. Ол күндөн бери ишлейме мында. Чакыргъан а Мишаланы Фатимат этген эди - бу бёлюмню таматасы, кимге да онг тапдырыгъа сойген, бир да бир аламант аманда. Аны манга, мени киби кеплеге да этген игилигин айтып айтырча туююлду. Ол дунясына жарасын.

Иги адамла бла ишлегенме, бююн да алайды. Мамайланы Мустафа эди алгын таматабыз. Бююн Ацканланы Ануарды. Хыны сёз эшитмегенме биринден да.

Кеп болмай туудугуму тоюн этебиз деп турганлай, кюншуда адам ауушуп кылады да, аны бетин этип, келишимни да бузалмай, тилей барам, мында этейик деп. Ол а: «Нек келесе тилеп?! Анча жыл ишлеген сенсе мында ие», - деп, манга тырман да этип, инбашымдан кычаклаганда, жилап квалганма кыуангандан, - дейди Нина. - Ол күн мында солуганланы экскурсиягъа ийген эди ол, бизни ишибизге чырмау болмазча.

Ма аллай сейирлик адамды тамата. Бирге ишегенле да анга оздурмайдыла. Алай болмаса, жюрююм эдим бери анча жылы ичинде? Кетеме десем да, тыйып кыядыла. Аллах онг берсин барысына да».

Ючменланы Юсюню жашы Назир Кбла бир юйор кырап, бир бирин биллип, алтмыш жылгъа жууук жашагандыла ала. Эки жаш бла кызы ёсдюргендиле. Тиширу насып андады. Кыайын анасы Чапаланы Абидатны, кыайынларын да уллу хурмет бла тошюреди эсге ушак нёгерим. «Кыайын атам уа танымайма, - дейди Нина. - Ол Сталин ёлген жыл ауушханды деучю эди анабыз».

Бююн Кючменланы Назир и юйорю Хаджилары, Киштиклары, Аккылары бла жуууклык жюрютеди. Жети туудук ёсгендиле. Аланы хар бирини жетишими ыналларыны энчи кыуанчыды.

Эфенди Мухамматны, Хасания сыйнамыс берген Каракативни уллу юйорюнден төртеулен квалгандыла - Хасан, Фатимат, Аминат, Нина. Жарсыгъа, эки

кыарындашларындан айырылгандыла ала алгаракыда. Кичилерин эсге тошюре: «Бир иги сабий эди. Автобусада ишлеп турганды. Машинасын тохтатып, чабып юйе кирип, мени ёрге кётюрюп, төгерек буруп, кюлюп чыгар эди, - дейди Нина. - ажымлы жоюлганды...».

из да хапарлаша турганлай, алайгъа Бурфова Римма келгенди - аш юйде бек биринчи оноучу. Ол да ишчи нёгерини юсюнден кеп огурлу сёз айтханды. «Мен Экинчи Лескенденме, Ессентукда технология техникумну бошап, онсегиз жылны «Голубые ели» санаторийде Кнзланы Шаманны кюлунда ишлегенме. Бек жарашып турганбыз. Арта бери келгенме, тамата тилеп чакырганда.

Мында да алайбыз, бир юйорча жашайбыз, ишлейбиз. Нина бек сабыр адамды, не жумушну этерин айтдырмай биледи. Сен-мен деп жокъду. Анча жылы ичинде би керде да ауруп больничный алганды деп билмейме. Кыайгыбыз, кыуанчыбыз да биргеди.

Кызым Москвада жашайды юйор кырап, юч туудугу да барды. Алай ала узакъдадыла, бу нёгерлерим болмасала, жангызлык кыйнар эди. Ол себепден мен Нинаны, бирси нёгерлерими да бек сыйлайма. Саулуклу болсунла, кеп кыуанч кёрсунле!» - дегенди ол.

Ишлерини юсюнден айтханда, юшленгендиле, кыйынды деп тарыкмайдыла. Кыабартылы Римма, кыонак келсе, таулу хычин бла сыйларгъа суючючюме дегенде, Нина, кюлюп: «Мен а кыабарты, малкяр ашладан кыайсын суйселе да эталлыкыма», - деп ийнандырганды.

Мангылай жарыкылыгы бла кесин сойдюрген, мингле бла адамланы алларына аш салган берекетли тиширу Кючменланы Нина ахшы адамны эзде тутар юлгюсюдо.

КЕРТИЛАНЫ Сакинат.

СУРАТДА: Кючменланы Нина бла Римма Гурфова.

Пенсия фонд

Ахчаны тас эмез ючюн хар айтылганына ишекли бол

РФ-ни Пенсия фондну КъМР-де бёлюмюнде кыаралныкы болмагъан пенсия фондланы (НПФ) келечилерини ишлери ишеклик туудургандыла. Ала, уллу коллективлени жыйып, кыарал фондну Баш управленийсыны атындан сёлеше, адамланы ахчаларын мычмай борчул халда кыаралныкы болмагъан фонда кечюрюрге кереклисине ийнандыргъа кюрешедиле. Гражданланы кеслерини жанына алдау бла тартуу законнга арталлыда келишмейди, аны бла байламлы тинтуле бардырылдыдыла. Адамла Баш управленийы специапистлери юйлеге жюрюмегенлерин, законодательствогъа тийишлиликке СНИЛС-ле суююрге кёрюзюлмегенлерин биллирге керекдиле, деп эсгертедиле Пенсия фондну республикада бёлюмюню пресс-службасындан.

Пенсияны кыаралныкы болмагъан фонда неда бир башха компаниягъа ётдюрюю адамланы эркинликлери, алай борчлары туююлду. Бу оноучу инсан кеси сыйгенича этеди. Алай арта сокурманмазча неда алданмазча, алгъа фондну республикада бёлюмюнде неда клиент службаларында консультация алсагъыз игиди, аны ючюн 8(8662) 42-48-39 телефон номерге сёлеширге жарарыкыды. НПФ-лени келечилери алдагъанларын неда жалган затла айтханларын эслесегиз а, право сакълаучу органлагъа неда РФ-ни Ара банкыны интернет приёмныйинде болушлук табаргъа боллуксуз.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Белгисиз аскерчи

Къазауатдан къайтмай къалгъанды

Гитлерчиле къыралыбызгъа чапханда мингле бла таулу жашла къазауатха кетгендиле. Жангыз да Кенделенден, сёз ючюн, минден артыкъ жаш урушда эди. Ала жанларын-къанларын аямай сермешгендиле. Кёплери къайтмай къалгъандыла ызларына. Суратдагъы улан да аладан бириди. Макытланы Махмутну жашы Азрет. Ол 1941 жылда урушха кетгенди. Кичи сержант чыны бар эди. Архив документледе айтылгъанга кёре, 1942 жылда жоюлгъанды. Азрет Кенделенде Ботталаны Айдабол деп аты айтылгъан кишини эгечи Нафисатны жашыды. Муну юсюнден андан башха халарыбыз жокъду. Ким биледи, таныгъан, билген табылса, бизге, редакциягъа, хапар берир деп ышанабыз. Бизни адресибиз: **Нальчик, Ленин атлы проспект, 5, Басманы юйю, «Заман» газетни редакциясы. ОСМАНЛАНЫ Хыйса.**

Рейд

Тазирни төлемей къутулурча

Чегем районну сюд приставлары бла къырал автоинспекторла озгъан айда бирге рейд бардыргъандыла. Аны магъанасы - жолда жорукъланы бузгъанлары ючюн кёп заманны тазир төлемей тургъанлары жууапха тартыргъа эди, деп билдириледи сюд приставланы федерал службасыны регион управлениясыны пресс-службасындан. Тинтиулени кезиуонде 2345 производство иш ачылгъан инсандан 1 миллион 802 минг сом жыйылгъанды. Эки ведомствону да байламлыкда тири ишлегенлери ахшы төреге айланганды. Ала, борчлуланы тингенлеринден сора да, ангылатуу иш бардырадыла - къоркъуусузлукъну сансыз этмезлерин, мындан арысында да быллай рейдле бардырыла турлукъларын да эсге саладыла.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

ФУТБОЛ

Спорт алаамат ышанланы алдырады

Нальчикде «Гладиатор» спорт комплекси майданында «Россейни Жаш гвардиясыны» регион бёлюмюню бла республиканы Парламентинде Жаш төлю палатаны командалары гитче футболдан шухлукъ матч бардыргъандыла. Гвардиячыланы санында Къырал Думаны депутаты Адальби Шагошев да ойнагъанды, ала 11:4 эсеп бла хорлагъандыла.

- Жангыз да официальный жыйылыуада угъай, ма быллай ачыкъ жерледе тубешиу бек ахшыды. Командада ишлерге неден да иги спорт юйретеди. Мен Жаш төлю палата, Жаш гвардия бла да тубеше турама, аланы улуу фахмулары, билимлери болгъанын кёреме. Республикабызны тамблагъы юнюн жаш төлюбюз къуарыкъды, - дегенди депутат.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.
Сурат авторнуду.

Жай

Иссиликден къутхаргъанла - солуу парк, терек бахчала, кёлле, фонтанла

Жай иссиледе Нальчикни солуу паркында терекле салкъынында солургъа суйгенле аз тюрлюдюле. Аны тийресинде кёллени бла черекни жагъаларында да адамла не заманда да кёлдюле. Мында аланы төгерекде айбатлыкъдан сора да, ариу юлкуюле, тюрсюнюлю гюл бахчала, төгерекде тизгинлилик бла тазалыкъ кеслерине тартадыла. Сабийлери болгъанлагъа да кёп тюрлю онгла къураладыла, аттракционланы тюрлю-тюрлюлери ишлейдиле. «Автодром», «Колесо обзор», «Петля», къайыкълада жюзюу, къыллаучалада учуу зауукълукъ бередила.

Ара шахарыбызны орамларында адам башха заманладан эсе асламды, ким да олтуруп солур ючюн ишленген майданчыкълагъа

къарасанг, бирле шинтиклед сабыр ушакъла бардырадыла, башхала мороженое ашайдыла, ючюнкуюле да сабий арбачыкъланы ары

бла бери тюртедиле... Хар атламдан а сууукъ квас сатылады.

Бу кюнледе мен Чегем чухурланы тийресинде да болдум. Ишчи кюн болгъанына да къарамай, адам бек кёп. Машина бла угъай да, жаяу ётген окуна къыйынды. Мында да солургъа, төгерекде къудуретни тамашалыгына къараргъа келгенлеге эрикмезча, бу жолоучулукъ эслеринде къалырча, саугъа сатып алырча да онгла къуарлагъандыла.

Сюйсенг атчыкълагъа,

төеге, арбагъа минип да ары бла бери айлан, суратха тюш. Ач болсанг а - аууланлыр жерле кёп. Алада уа - сууукъ айран, исси хычинле бла бёрекле, тылпыу эте тургъан шишликле, аны къой, къызыл къуурулгъан патчахлы чабакъла.

Къыхасы, бохчасына базынган хар ким да, жюреги жаратхан жерге барып, суйген ашындан да татарыкъды, кеси жаратхан жерде солуп, зауукълукъ табарыкъды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратланы автор алгъанды.

Билдириу

Миллетлени бирлешдирген байрам

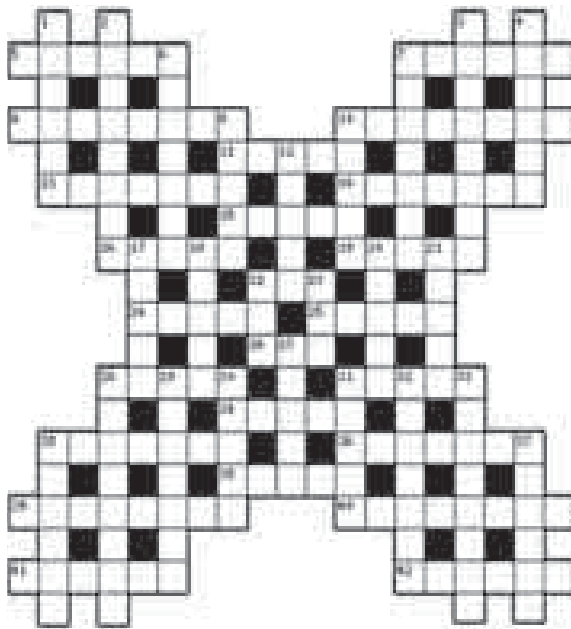
10 августда 17:00 сағатта Азау талада «Вершина» кьонакь юйде «Къабарты-Малкьарны кечеси» деген фестиваль боллукьду. Аны мағанасы кьонш республикаланы келечилерин республикабызда жашаган миллетлени маданиятлары бла эм турист объектлери бла шагьрейлендириргеди. Ызы бла

быллай тубешиу Дагыстанда да ётерикди. Фестивальны Жаш тёлю ара эм «Вершина» отель болушуп Къабарты-Малкьарны бла Дагыстанны туризм жаны бла компаниялары бардырадыла. Ол халкь жырла бла тепсеулден кьуралган концерт бла башланьрыкьды.

ЭНИНЕ: 5. Атлам бла төртголлеуно арасындагы терк барыу. **7.** Тынч, сабыр. **8.** Аякь кийимсиз. **10.** Азияда юйле аллайла болгандыла алда. **11.** Юч-төртжыллыкь кьой. **13.** Сёзсюз олтуруу. **14.** Тиширыугьа айтылган чам сёзле. **15.** Огьурсуз адам. **16.** Эски тиширыу ат. **19.** Адет-тёреге кёре этилген хантус. **22.** Юйню чигинжиси. **24.** Юсюнде аш бла табакьла жюрюткен адыр. **25.** Жыйрыкь, кёлек... **26.** Бузулмазлыкь сёз. **28.** Спортменнге хазырлан деген буйрукь. **31.** Орус динни келечиси. **34.** Ёсюу, игиге айлануу. **35.** Тас болганны кьайтыуу. **36.** Администрация чекле. **38.** Жауд да бишген гитче гыржын. **39.** Депутат боллукьланы кьызыу заманлары. **40.** Ариулукь. **41.** Тау жолла. **42.** Тюркде бек белгили базар.

ЁРЕСИНЕ: 1. Халал. **2.** Жолга чыкьган. **3.** Ырыскылы мырза – адам ат. **4.** Женсиз кийим. **6.** Миксерни жумушу. **7.** Дефтер чалдишли, быллай да болады. **9.** Тешик, гитче дорбун. **10.** Улуу чёгоч. **12.** Москвада бек белгили жазу жол. **17.** Эрттен бла тош арасы. **18.** Холамда эски эл. **20.** Хоккей ойнаганда керек зат. **21.** Сахнада жарыкь берген чыракь. **22.** Юйню жылуу андады. **23.** Спектакльни бир кесеги. **27.** Тахта кёгет. **28.** Кьутурганны тынч этиу. **29.** Босагьа. **30.** Таулу сюйген. **31.** Тогай-тогай төгюлген чач. **32.** Спорт оюнну тюрлюсю. **33.** Композиторну чыгармалары. **35.** Чырмау. **37.** Азияда суу ызла.

СЁЗБЕР

ГАЗЕТНИ 89-ЧУ НОМЕРИҢДЕ
БАСМАЛАНГАН СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

Энине: 3. Устаз. **8.** Тозурама. **9.** Атланган. **10.** Кьаракьайын. **14.** Осман. **17.** Жална. **19.** Алтуракь. **21.** Жаннет. **22.** Ырыскы. **23.** Ургуй. **24.** Тамыр. **25.** Махтау. **28.** Алабай. **30.** Жаныуар. **31.** Ортакь. **32.** Илхам. **35.** Жубуранчы. **38.** Чууакьлыкь. **39.** Агьырыкьла. **40.** Кямар.

Ёресине: 1. Астана. **2.** Кьадама. **4.** Дорласын. **5.** Марал. **6.** Алтын. **7.** Сакьманчы. **11.** Кьутукь. **12.** Жантууган. **13.** Чапыракьла. **15.** Алауган. **16.** Кьанауат. **18.** Балас. **20.** Ыхтау. **26.** Тьрнаууч. **27.** Чынар. **29.** Абаданла. **33.** Чумла. **34.** Ачхыч. **36.** Уркьуат. **37.** Аламат.

Орайда, кюнюм, кьайнатхын

ЧАМ ХАПАР

...Энди мен кёргеменге апсатыны. Кёргенле болгандыла, алай мен кёргеменге. Но хапарын айтайым, ахшы улан. Сен наук эсенг да, самый, ахырысы, первый сорт, мен наук туюлме. Политикагьа келишмеген затла бла кюремейме. Огьай, Апсаты – таурухду. Не файдасы барды аны политикагьа? Ансы, майна, жырлагьан окьуна этейим:

Орайда, кюнюм,
кьайнатхын,
Бизге бал гыбытла
чайнатхын...

Мен наук болургьа боллукь эдим, жаным, а так сказать, егерь болганма. Не затды ол – егерь деген? Аны да айтайым. Кёресиз да жолда шлагбаумну? Энди, бизнича айтсакь, тамам да сехлени. Ала кому ачыладыла, а кому уа ачылмайдыла.

Так? Мен наук туюлме, алай а шлагбаумну кому ачама, а кому уа, вообще, ачмайма. «Жанчыкьларым, бара барыгьыз келген жолугьуз бла, мен мында нардна лесни аякь туюп этдирирге деп турмайма. Огьай!» – дегенни айтып, арт жоллары кёргюзтуюп да кьоюма.

Мировой бичакь туюлмюдю? Польшадан жибергендиле, ма самый ахырысы, подаркагьа. Мен наук туюлме, а быллай бичакьы кимни барды? Егерь а егерьмиди, не-е! Так!

Ма бююн эрттенликни айтып кьояйым... Келе келип тюртюлгенди тамам ахырысы биреу шлагбаумгьа. Машинасы да, былай ахырысы, англаймысыз, айдан тошген минчакь кибик жылтырайды. Кьычырады ол мурдарлыкь. Сторожканы терезесинден кьарайма – генерал!

- Давай, земляк, открывай! – дейди бу, машинасындан да тошмей.

– Какой такой земляк я тебе, анангы кьарыны бурлукь? – дегенни айтып, чыгьама аллына.

Ол а:
– Ты видишь, что я генерал?! – дейди.
А мен а ол тамам да егерь-

ни басынчакьлар умутда болгьанын кёреме да:

«Ай, ёлгенинг ышкындыкьа кьаллыкь!» – дейме ичимден, так, а тышымдан а:
– Ты там генерал, тут я генерал! Газуй назад. Вот так! – дейме.

Ола, егерьни басынчакьла лаялмазлыкьын кёрюп, и алай, и былай. Ахча чыгьарады, кьызыл тюменлик. Аллаины кёрсем, ичим бюнтюнда пьлайт этеди, гореть этип кетеди да, самый, ахырысы, от кибик.

– Сени, – дегенни айтама, – кьызыл тюменликлей кьызартырма, анангы кьарыны бурлукь! Кьызыл тюменликени уа чегетде нарат, назы сайын аудурурма юсюнге, подумашь генерал! Голодный был – не продавался, бездомный был – не продавался, ты что, думаешь за твоего десятку продамся?! Газуй назад, товарищ генерал!

Кьоркьутхан эдим. Так, энди мен наук туюлме, а сёз айта уа билеме. Ма егерь деген олду... Айып этме, Буденный маршалны биргесине олтуруп, шишлик ашаган кишиме мен.

Кьайтып кьайры кетерик эди жер этегинден келген? Тамам, ахырысы, Воркутадан. Иги кьарасам, генерал да туюл, чыны улуу болганлыкьгьа. Кеси сёзюн ётдюралмагьанда, кьатынын келечи этди да, начас. Бир аягьындан ишленген зат ол а! Ну самый, ахырысы, генеральша! Кесибизча айтсакь, суу сурут. Ышарып келди да, шлагбаумну ачдырды. Ызларьндан кьарап, так, сейир этип кьалдым да! «Анангы кьарыны бурлукь, кьарт генерал!» – дегенни айтып.

Артха бурулуп кьарасам... Кьызыл тюменлик жолда. Арткь чомарт а туюл эди полковник, кьатыны аруу болганлыкьгьа... Ма, апсаты десенг. Жырлагьан окьуна этейим:

Жугьутурну бирден сора
тиши жокь,
Аллах берсе, апсатыны иши
жокь...

ТЁППЕЛАНЫ АЛИМ.

Учредитель: Къабарты-Малкьар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЬЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь),
ТРАМЛАНЫ Зухура,
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин кьоруулау жаны бла Къабарты-Малкьар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагьа "КьМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясына басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Номерге графикге кёре 19.00 сағатда кьол салынады. 20.00 сағатда кьол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН
ЧЫГЬАРТАНЛА:

Жангуразланы Нажабат - дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия,
Кучукьланы Сафият - жууаплы секретарьны орунбасары;
Баллиланы Феруза - (1,2,3,9-чу бетле), Геляланы Валентина (4,10, 11,12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1442 экз. Заказ № 701
Багьасы 15 сомду.

РЕДАКЦИЈНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5

электрон почтасы:
elbor_50@mail.ru